

A portrait of Agnes Kant, a woman with shoulder-length brown hair, smiling. She is wearing a red velvet blazer over a black top and a necklace with a large circular pendant. She is seated in a black chair with white stitching. The background features a classical architectural column and a wall with a mural.

Agnes Kant
Alumnus Medische Wetenschappen
1983-1990

De start van haar wetenschappelijke carrière kon niet voorspoediger: haar promotor was Chris van Weel, hoogle-
raar Huisartsgeneeskunde en de meest geciteerde wetenschapper ter wereld. Maar haar passie gold niet de
wetenschap, maar de politiek. Of beter gezegd: de SP. Een gesprek over de toegevoegde waarde van Agnes Kant
voor de SP, het verschil tussen gedrevenheid en drammen, en goed en fout populisme.

“Ik ben
geen politica
die makkelijk
wil scoren”

Ze moet vanavond toch al op de Nijmeegse campus zijn, als gast bij het Radboud Diner – een etentje dat een aantal malen per jaar door de senaat van hoogleraren wordt georganiseerd. Als Agnes Kant (1967) Huize Heyendael binnenstapt, stuit ze op Boudewijn Bouman, die pedel was toen ze promoveerde in 1997. Amicaal klopt ze hem op de schouder. Je moet de groeten hebben van Chris van Weel, zeggen we. “Wat leuk!”, reageert ze. Je had het in je om een goed wetenschapper te worden, citeren we Van Weel.

“Ik heb er niet zoveel mee gedaan, hè?”

Spijt?

“Nee, geen seconde. De dingen lopen zoals ze lopen.”

Je had wel het talent, maar je passie lag ergens anders, zei hij.

“Dat was ook zo. De promotie zelf afmaken was al een crime. Ineke Palm, met wie ik samen zou promoveren, en ik waren al politiek in Den Haag bezig. Dat was niet te combineren. We hebben een paar weken de stekker uit Den Haag getrokken om ons op de promotie te concentreren. Ik hang niet aan de titel, maar het zou stom zijn geweest om het niet af te maken. Alles was al gepubliceerd. Er moest alleen nog een kaftje omheen.”

Wat heb je van de wetenschap meegenomen naar de politiek?

“Het analytisch vermogen. Dat heb je niet vanzelf, dat moet je ontwikkelen. Daar heb ik ontzettend veel aan gehad. Nog steeds, elke dag. En natuurlijk een heleboel kennis over de medische wereld. Zeker de eerste tien jaar als woordvoerder gezondheidszorg heb ik daar veel profijt van gehad.”

Van Weel stelt dat de maatschappelijke acceptatie van de SP is vergroot doordat jij als academicus en onderzoeker die politieke rol pakte.

Zo wil Kant het absoluut niet zien.

“Maar samen met Ineke Palm heb ik binnen de SP wel invloed gehad op sommige zaken. De SP was bijvoorbeeld erg voor preventie. En volkomen terecht. ‘Voorkomen is beter’, heette een actiegroep onder artsen bijvoorbeeld. Het actiemiddel was noodzakelijk om preventie op de politieke agenda te zetten. Als je dingen landelijk wilt toepassen en invoeren, moet je goed kijken welke vormen van preventie wel of niet zinvol zijn. Dat hebben wij ingebracht.”

Hoe verhoudt zich de nuance van de wetenschapper tot de politieke strategie om een onderwerp op de agenda te zetten?

“Ik had er in het begin veel moeite mee dat politici niet eerst alle kennis op een rijtje zetten om pas daarna een conclusie te trekken.

‘Het is soms schokkend hoe weinig standpunten gebaseerd zijn op feiten, op onderzoek’

Gelukkig is de SP een partij die – op basis van gesprekken met mensen en studie van de maatschappelijke werkelijkheid – op basis van onderzoek dus, komt tot politieke standpunten. Maar de mores in Den Haag zijn anders: het is soms schokkend hoe weinig standpunten gebaseerd zijn op feiten, op onderzoek. Natuurlijk zijn je interesse en kennis door je maatschappijvisie gekleurd, maar vergeet nooit de wetenschappelijke feiten. Nooit zeggen: deze wetenschappelijke feiten passen niet in mijn straatje, dus die wil ik niet weten.”

Twee stellingen wil ze tijdens het Radboud Diner verdedigen: de politiek is te onwetenschappelijk en de wetenschap te a-politiek. Kant: “Daar zit ook mijn engagement. Ik heb elk jaar een discussie hier op de faculteit met studenten. Er zijn er nogal wat die zeggen: ‘Maar dat is niet aan ons. Dat is aan beleidsmakers, aan politici.’ Ik zeg dan: ‘Je hoeft je niet bij een politieke partij aan te sluiten, maar doe iets met de resultaten van je onderzoek en je wetenschappelijke kennis, ga ermee naar een tv-programma, schrijf een opinieartikel, roer je in het maatschappelijk debat of start het als het nodig is.’”

Andersom is het nog veel erger, vindt ze: de onwetenschappelijkheid van de politiek. Een voorbeeld: “D66 dient een motie in om de leeftijd voor borstkankeronderzoek te verlagen. Waarschijnlijk geen deskundigen geraadpleegd, gewoon een voorstel ingediend vanuit de houding: borstkanker-

onderzoek is goed, dus voor jonge vrouwen is het ook goed. Terwijl er veel meer bij komt kijken. Vrouwen die geconfronteerd worden met iets wat niets blijkt te zijn, of andersom: een geruststelling waardoor ze niet naar de arts gaan bij klachten terwijl juist bij jonge vrouwen kankers snel en agressief groeien en onontdekt blijven. Je moet altijd alle voors en tegens afwegen. Alle deskundigen zijn het erover eens: de nadelen om op die leeftijd te gaan screenen zijn groter dan de voordelen.”

Breekt dat je nooit op, dat je steeds wilt weten hoe het zit?

“Het heeft me gebracht waar ik nu ben. Ik ben geen politica die makkelijk wil scoren. Het is prettig als je handig bent in het debat, maar ik zal nooit zomaar iets beweren. Daarom studeer ik veel.”

Dat Kant gepromoveerd epidemioloog is, maakte haar start in de Kamer makkelijker. “Het maakte dat ik voor vol werd aangezien als woordvoerder gezondheidszorg.”

De discussie over de volksgezondheid is met de doorvoering van de plannen van Hoogervorst geluwd. Wat heeft dat voor jou betekend?

“Je manier van denken, je analytisch vermogen en het vergaren van kennis kun je transporteren naar elk ander onderwerp. En gelukkig was ik al heel breed politiek geïnteresseerd en op de hoogte. SP’ers zijn per definitie generalisten.”

Met dezelfde hartstocht?

“Ja, het is de passie voor de politiek, voor het willen verbeteren van de maatschappij, en ook de overtuiging hebben dat dat kan. We hebben net een onderzoek gedaan onder tienduizend agenten. Dat onderzoek heeft geen hoog wetenschappelijk niveau, maar vraagt wel wat er aan de basis gebeurt. Hoe zij denken dat het anders kan. Dat gebeurt veel te weinig. Ik ben er trots op dat ik de fractie daarin kan stimuleren.”

Politiek betrokken is Kant al vanaf haar dertiende. Pas veel later kon ze daar consequenties aan verbinden, want er was altijd wel iets anders wat eerst af moest: school, studie, promotie. Tijdens haar studie begon ze te lezen over de sociaaleconomische achtergronden van de gezondheid. En in de buurt

ten kwam ze 'dingen' tegen die ze wilde veranderen.

Waarom wil je dat: dingen veranderen?

"Bij ons in de partij noemen ze dat het hoofd, het hart en de handen. Het hoofd weet dat het anders kan, het hart vindt dat het anders moet en ja, dan moet je ook de handen uit de mouwen steken."

De politiek geeft terrein prijs. Dat moet pijnlijk zijn.

"Een van de oorzaken is dat de politiek veel uit handen heeft gegeven. Bij veel zaken die ik aankaart, is het standaardantwoord: 'Daar gaan wij niet over.' Dat is vrij schokkend. En de burger ziet dat er problemen zijn in de buurt, waar niets aan gedaan wordt."

Heeft de politiek zichzelf machteloos gemaakt?

"Ja."

Is dat een kwestie van niet willen of niet meer kunnen?

"De politiek wil dat niet meer en heeft zelf een gat in de democratie geslagen. Ze hebben de zeggenschap van veel zaken die van ons allemaal zijn, overgegeven aan de markt of de managers. Dat hebben ze zelf gedaan en dat kunnen ze zelf ook weer dichtten."

Wat betekent het afkalvend aanzien van de politiek voor een hartstochtelijk politica als Kant?

"Als ik mijn doel alleen maar zocht in de debatjes in Den Haag, zou ik heel ongelukkig worden. Maar ik ben niet alleen in debat met die honderdvijftig Kamerleden, maar ook met de samenleving. Zoals met die agenten. Het is een misverstand dat de samenleving wordt gemaakt door eens in de vier jaar te gaan stemmen. De samenleving maken we samen, met zijn allen. En als we samen strijd leveren om dingen te veranderen, dan kunnen we ze veranderen."

Paspoort

Geboren: Hessisch-Oldendorf (1967) | **Werk:** Na een baan als wetenschappelijk medewerker epidemiologie op de Nijmeegse universiteit, vervulde ze verschillende banen binnen de SP. Om in 2008 het stokje van fractievoorzitter Jan Marijnissen over te nemen. | **Thuisituatie:** Woont met man en twee dochters in Doesburg. | **Beste studievriend(in):** "Ineke Palm, die zie ik nog elke dag." | **Voornaamste leermeester:** "Moet het iemand van de universiteit zijn? Ja, dan toch echt Gerrit Zielhuis, die heeft me de epidemiologie bijgebracht, het analytische denken." **Zucht:** "Excuses Chris... ja, hij heeft me ook geleerd om me staande te houden in deze wereld." | **Herinnering aan de universiteit:** "Jan Marijnissen kwam hier op de medische faculteit en at een broodje mee. Mijn leven was anders toen hij vertrok, omdat ik op dat moment besloot de politiek in te gaan." | **Beste eigenschap:** "Vasthoudendheid." | **Slechtste eigenschap:** "Gebrek aan relativiseringsvermogen." | **Uitslag verkiezingen maart 2010:** "Een vooruitgang voor de SP. We zijn nog steeds een groeiende partij en lokaal stemmen mensen toch ook op de partijen die lokaal iets voor ze hebben betekend." | **Politiek talent van de toekomst:** "Die Camiel Eurlings komt een heel eind. Gebekt en overtuigend, maar ja, wel met foute ideeën als de kilometerheffing. En Renske Leijten, mijn opvolger als woordvoester volksgezondheidszorg." | **Favoriete politicus:** "Remi Poppe. Als die onrecht ruikt, stapt hij erop af. Als een Kamerlid van ons iets te Haags dreigt te worden, dan zeg ik: kan het niet iets meer volgens de Poppe-methode?" | **Leven na de politiek:** "Pensioen."

Je bent kampioen vragensteller geweest.

"Dat komt omdat ik niet zo makkelijk opgeef."

Is het vragenstellen niet verworpen tot het uitvergrooten van de directe behoefte van de burger; van de boosheid die daar zit?

"De essentie van vragen is dat je informatie wilt krijgen en in tegenstelling tot de regering heb ik geen rechtstreekse lijn naar het ministerie. Het is ook een manier om het politieke debat aan te zwengelen. Een instrument om het dossier op te bouwen."

Als voorbeeld noemt ze de onafhankelijkheid van de wetenschap. "Daar was jarenlang geen enkele interesse voor. Niet in de media en ook niet in de politiek. Uiteindelijk heb ik zelf een nota geschreven: '25 medicijnen voor een onafhankelijke wetenschap'. Ik heb me de touwtoring gewerkt. Uiteindelijk komt daar waardering voor en zijn er zaken van overgenomen. Maar dat heb je na jaren van consequent vragenstellen wel opgebouwd." *Dus moeten wij nu zorgen dat alle hoogleraren hun bijbanen inzichtelijk maken.*

"Ja, dat heb je mede aan mij te danken." Om er direct aan toe te voegen hoe frustrerend oppervlakkig de media die onafhankelijkheid van de wetenschapper behandelen. "Dat gedoe om Osterhaus (de viroloog en regeringsadviseur die aandelen bleek te hebben in het bedrijf dat het vaccin tegen de Mexicaanse griep test, red.). Ik ben plat gebeld door journalisten. Maar als ik het hele verhaal wilde vertellen, hadden ze geen interesse meer. Ze wilden hem alleen afbranden. Gezien mijn record op de onafhankelijke wetenschap dachten ze dat ik dat wel zou doen. No way dus. Ik heb zoveel gevallen

aan de kaak gesteld waarin aantoonbaar zaken niet in de haak waren, en geen haan heeft daarnaar gekraaid. Een schokkend voorbeeld is: wetenschappelijk onderzoek naar bijwerkingen van antidepressiva. Het bleek dat die leiden tot meer zelfmoorden, maar de farmaceutische industrie stopt onderzoek in de kluis. Dat vind ik ernstige zaken. Niemand in geïnteresseerd. Osterhaus heeft een aandeeltje omdat het op de Erasmus Universiteit nu eenmaal zo geregeld is, en daar wordt een heisa van hier tot Tokyo om gemaakt. Alle verhoudingen waren zoek.”

Hoe komt dat?

“Osterhaus moest op verschillende momenten verschillende boodschappen vertellen. Dat is inherent aan de virologie. Volkomen terecht en goed dat de adviezen en risico-inschatting gebaseerd worden op de ontwikkelingen en voortschrijdende kennis. Maar mensen konden die ommezwaai niet vatten. Toen bekend werd dat hij een aan-

deel had, was het dus: ‘Oh, daarom is hij omgezwaaid.’ Als de wetenschap niet meer per definitie onafhankelijk is, krijg je dit soort wantrouwen. Daarom vind ik het zo belangrijk dat we er altijd van kunnen uitgaan dat wetenschappelijk advies onafhankelijk is.”

De financiering van onderzoek staat steeds meer onder druk, de directe financiering vanuit de onderwijsbegroting wordt afgebouwd. Er moet steeds meer een beroep gedaan worden op fondsen.

“Dat is de kern van het probleem. Dat is ook actiepunt nummer één van de 25 medicijnen voor onafhankelijke wetenschap: financier onderzoek fatsoenlijk. En voor al die onderzoekers die onderzoek doen waar bedrijven in geïnteresseerd zijn en geld voor willen geven: zorg dat er een buffer tussen zit. Maak daarvoor een onderzoeksfonds. Dat geldt voor patiëntenverenigingen ook. En voor de overheid. Die kan ook belangen hebben bij uitkomsten van onder-

zoek. Dat hebben we bij Schiphol en de geluidsoverlast gezien.”

In Vrij Nederland in mei van dit jaar zei Ineke Palm dat Jan Marijnissen deze crisis ultiem had kunnen verzilveren.

“Omdat hij in persoon degene is die de afgelopen vijftien jaar de analyse heeft gemaakt van wat er stond te gebeuren. Dat maakt het heel geloofwaardig dat hij zegt dat hij de oplossing heeft.”

Nu willen de mensen een leider. Wat vind je van die roep om leiderschap?

“Dat vind ik terecht. Alleen hoop ik dat leiderschap gebaseerd is op mensen met de beste ideeën, die anderen daarvan kunnen overtuigen. Ik denk dat mensen zitten te wachten op iemand van wie ze geloven dat die ze naar een betere toekomst leidt.”

Wat maakt je tot zo iemand?

“Mensen willen wel mee, maar ze verwachten ook van iemand dat die daadwerkelijk dingen in beweging kan krijgen. Nu zie je dat de politiek heel veel politiek bedrijft, maar voor de maatschappij heel weinig betekent.”

Kun jij dat?

“Dat weet ik niet, maar daar ga ik wel voor. Natuurlijk kan je dat niet alleen. Je zult het vertrouwen van mensen moeten winnen, dat je samen met hen wilt bouwen aan een socialere en menselijkere toekomst. Hoe je dat opbouwt, ja, dat is wel een eenzame weg.”

Wat bedoel je?

“Je moet de uitstraling verwerven die bij die rol hoort. Dat kun je alleen zelf. Vertrouwen verwerf je niet door wie je laat zien, maar door wie je bent. Als ik zie hoe ik me nu voel in deze positie ten opzichte van een half jaar geleden, dan ben ik al een ander mens.”

‘Door Kant werd de SP maatschappelijk geaccepteerd’

Chris van Weel, promotor van Agnes Kant, hoogleraar Huisartsgeneeskunde en wereldwijd de meest geciteerde wetenschapper in zijn vakgebied.

Hoe herinnert u zich Agnes Kant?

“In de periode dat ze als onderzoeker bij mij werkte, heeft ze zich tevens opgewerkt als politica. Meteen na haar promotie is ze op het wetenschappelijk bureau van de SP terechtgekomen. Ze was een goed onderzoekster, maar had duidelijk meer ambitie en prioriteit voor de politiek. De vlag van de SP motiveerde haar meer dan de publicatie van een wetenschappelijk artikel. Dat was voor mij soms lastig, want je wilt dat iemand zich vooral profileert als onderzoeker. Anderzijds vond ik het mooi dat ze deed wat ze zélf wilde.”

Is haar vertrek naar de politiek een gemis voor de wetenschap?

“Agnes had het in zich om een goed wetenschapper te worden. Het onderzoekshandwerk ging haar goed af, ze kon er ook goed over rapporteren. Maar om daarin door te groeien, om talent te ontwikkelen tot de wetenschappelijke top, moet het je passie worden. En die was er duidelijk niet.”

Wat heeft haar academische achtergrond de SP gebracht?

“Ik denk dat door zowel haar academische achtergrond als haar optreden als onderzoeker in die politieke rol, de SP de maatschappelijke acceptatie heeft

gekregen die er voorheen niet was.”

Herkent u in de huidige politicus Kant nog de wetenschapper?

“Ze legt zich er nog steeds niet makkelijk bij neer als het niet gaat zoals zij wil. Ook kan ze nog altijd door drammen – dat was als wetenschapper handig, maar soms ook moeilijk. Ik zie ook dat ze in haar optreden af en toe gebruikmaakt van wetenschappelijke gegevens, en dat ze daar ook de kracht en de beperkingen van doorziet.”

Vindt u haar een goed politicus?

“Ze heeft zich ontwikkeld, is naar voren gekomen binnen haar partij. Of ze de top is, kan ik niet doorgronden. Maar ze houdt zich goed staande in haar nieuwe rol als fractievoorzitter.”

Is het een gemis voor de gezondheidszorg dat haar rol op dat gebied niet meer zo groot is?

“Haar geluid is niet onbelangrijk geweest. Ze streed voor de inhoud in plaats van de euro’s, voor het over-eind houden van het menselijke gezicht. Die thema’s zijn op de agenda blijven staan, dus dan mag je één en één wel optellen.”

Bent u trots dat u de opleider bent van Kant?

“Ik ben altijd trots op mensen die een stap verder zetten, op alle gebieden. Zoveel zijn dat er niet. Ik vind dat ook wel intrigerend.”

Gaat u op haar stemmen?

Lachend: “Ik denk het niet, maar dat bepaal ik pas als het zover is.”

Toe maar.

“Ja, die verantwoordelijkheid doet iets met je. Je ontwikkelt meer rust. Je denkt nog dieper na en verder vooruit dan je al deed. Ik hoor het terug, maar voel het vooral zelf. Dat is nog belangrijker. Want als je dat gevoel hebt, dan gaat het ook anders. Als je meer zelfvertrouwen hebt dat je iets kan betekenen en veranderen, dan zullen mensen dat ook zo ervaren.”

Het zelfvertrouwen moest wel groeien?

“Niets menselijks is mij vreemd. Maar het heeft ook te maken met de persoon die ik opvolgde. Jan is een icoon in de Nederlandse poli-

tiek. Dat vond ik wel moeilijk, ook dat iedereen dat maar bleef zeggen. Na een jaar dacht ik: ‘Nu is het klaar. Geen twijfel aan mijn eigen politieke kwaliteiten.’”

Heb je met dit fractievoorzitterschap je politieke ambitie bereikt?

Lachend: “Iemand moet de eerste vrouwelijke premier van Nederland worden, toch? En natuurlijk moet de SP straks gaan meeregeren.”

De SP wordt steeds vaker als populistische partij in één adem genoemd met Wilders.

“Als met populisme bedoeld wordt dat het gaat om makkelijk scoren

en mensen naar de mond praten, dan is dat in ons geval volkomen onrecht. Als ermee bedoeld wordt dat je goed luistert naar wat er onder mensen leeft, dan is het een geuzennaam. Daar zit de kern van het verschil: Wilders is een vehikel voor boosheid van mensen. *Stem tegen, was eens jullie verkiezingsleus...*

“Ja, dat was in die tijd ook heel hard nodig, dat er tegenkracht kwam in de Tweede Kamer, maar daarmee zijn we niet louter buikspreekpop van de mensen. We luisteren goed naar wat ze zeggen, naar wat ze raakt, maar dragen

daarbij ook een oplossing aan. Dat is het grote verschil.”

Doet het pijn om in één adem genoemd te worden met Wilders?

“Het zijn allemaal politieke trucjes om ons weg te zetten. Als wij op een bepaalde manier van de straat zijn, omdat wij luisteren en oplossingen willen bieden, de politieke taal spreken die zij begrijpen, dan vind ik dat alleen maar een plus. Ik kan niet genoeg benadrukken dat, los van hele niet-sociale rechtse plannen zoals het afschaffen van ontwikkelingssamenwerking, de pvv stelselmatig moslims discrimineert. Dat is verwerpelijk.” ■